

ประเด็นจากเวทีเฉพาะกลุ่มในพื้นที่

กรณีมูลนิธิข้าวขวัญ

- ความลงตัวของระหว่างเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน กระบวนการเรียนรู้แบบโรงเรียนชาวนา ทำให้กระบวนการทัศน์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมกระบวนการเปลี่ยน ส่งผลให้ระบบการผลิตเปลี่ยนจากเคมีเป็นอินทรีย์ การผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับระบบการผลิตที่เปลี่ยนไปแต่ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม การเคารพแม่โพสพ
- การพัฒนาพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต้องทำร่วมกันระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อให้พันธุ์ที่มีการพัฒนาเหล่านั้นมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับพื้นที่ไปพร้อมกัน
- การพึ่งเอง แนวทางใช้เกษตรกรเป็นตัวตั้งในการวิเคราะห์ปัญหา โดยเชื่อมโยงกับมีการใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อแก้ปัญหา
- การทำนาสมัยใหม่เห็นทุกอย่างเป็นศัตรู และเน้นการกำจัดทั้งการฆ่าและการทำลายให้หมด ทำให้คนมีจิตใจกระด้าง การฆ่าคือความถูกต้อง สิ่งแวดล้อมเสีย
- ทางออก การเลิกจากการไม่ฆ่า แต่เปลี่ยนมาเป็นการจัดการแมลงแทนการฆ่า โดยการใช้ความหลากหลายและภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้แมลงที่ดีควบคุมแมลงที่ไม่ดีแทน แมลงควบคุมกันเองไม่บาป และการควบคุมโดยวิธีธรรมชาติไม่ทำให้แมลงหมดไป ธรรมชาติมีความสมดุล
- พันธุ์ข้าวต้องเลือกให้เหมาะสมกับพื้นที่และฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ข้าวที่มีภูมิคุ้มกันจะไม่มีโรค
- ความหลากหลายทางชีวภาพจะกลับมาได้ไม่ใช่แค่การใช้อินทรีย์ แต่ต้องมีความหลากหลายเรื่องแมลงและให้แมลงเหล่านั้นมีการควบคุมให้เกิดความสมดุลโดยให้ธรรมชาติ มีการควบคุมกันเอง
- ตัวชี้วัดการฟื้นฟูธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์ คือการกลับมาของความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืชและสัตว์ที่เกิดขึ้นในแปลงนา
- การค้นหาจุลินทรีย์ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศเดิม เช่นระบบนิเวศแบบชุ่มน้ำ ควรค้นหาจุลินทรีย์ในพื้นที่นิเวศแบบชุ่มน้ำมาทดแทน

กรณีระบบเกษตรกรรมยั่งยืนกับการจัดการพันธุกรรมข้าวโดยชุมชน คลสป.สุรินทร์

- ความเกี่ยวข้องระหว่างต้นไม้งับนาข้าวและระบบนิเวศดั้งเดิมซึ่งเป็นพื้นที่ป่า ในแปลงนาข้าวที่สุรินทร์มีต้นไม้ใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นทั้งร่มเงาพักอาศัยช่วงทำนาและเก็บไว้ให้ลูกหลานสร้างบ้าน
- ต้นไม้เริ่มลดลง ปัจจุบันมีการเปลี่ยนระบบการเกี่ยวข้าวจากการใช้คนมาใช้รถ ทำให้มีการตัดต้นไม้มากขึ้นเพื่อให้รถเกี่ยวข้าวลงไปแปลงนาได้
- การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตมาใช้รถไถนาแทนควาย ทำให้ควายที่มีอยู่ไม่สามารถไถนาได้ ควายจึงเปลี่ยนเป็นออมสิน หรือเงินสะสมในครัวเรือนแทนการไถนา การใช้รถไถทำให้การไถลึกขึ้น มีผลกระกับรากไม้ ทำให้ต้นไม้ตาย
- การรณักพัฒนามาทำกระบวนการเรียนรู้ทำให้เห็นผลกระทบของสารเคมี ความหลากหลายในนาหายไป ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา และพันธุกรรมพื้นบ้านทั้งข้าวและผักหายไป
- การเปลี่ยนแปลงของอากาศ ส่งผลกระทบกับการทำนา ฝนตกไม่ตามฤดูกาลส่งผลกระทบต่อพันธุ์ข้าวที่ปลูกและส่งผลกระทบต่อผลผลิต

- นโยบายการจัดการน้ำที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบชลประทานการขุดลอกคลองจากคลองธรรมชาติเดิมซึ่งมีทั้งที่ลุ่มและตื้น เป็นแหล่งอาศัยของปลา สัตว์น้ำในธรรมชาติ และมีพืชพรรณชาติริมคันคลอง ที่สำคัญทำให้ปลูกข้าวได้หลายสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ แต่พอมีการขุดลอก ทำให้ที่ลุ่มหายไป ป่าข้างคลองหายไปด้วย คลองก็ลึกกว่าเก่า ทำให้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เคยมีในตำบลทยอยหายไป เช่น ข้าวเหลืองอ่อนพันธุ์ ข้าวบางสายพันธุ์ที่ปลูกที่ลุ่มหายไปด้วย เกิดการทำลายระบบพันธุกรรมของข้าวด้วย ปัจจุบันเหลือเฉพาะข้าวหอมมะลิ105 ประกอบกับการส่งเสริมการปลูกเพื่อขาย ทำให้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านหายไปอย่างรวดเร็ว
- การขุดลอกมีเป้าหมายเพียงการระบายน้ำ แต่ไม่มองเรื่องการเก็บกักน้ำ เป็นโครงการที่มาจากภายนอก แต่ไม่ได้มองความสอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชน
- ทางออก ชุมชนต้องเข้มแข็ง ต่อสู้ ต่อรองกับโครงการพัฒนาจากข้างบน ประสานกับหน่วยงานภาครัฐให้มีการสอบถามและปรึกษากับชุมชน ให้ชุมชนยอมรับก่อน รวมทั้งการวางแผนร่วมกันทั้งด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อยกระดับระบบการผลิตให้ดีขึ้น มีการปลูกพืชหลังนาเพื่อสร้างรายได้ ความหลากหลายในแปลงนาเพิ่มขึ้น และสามารถเปลี่ยนกลับไปฟื้นฟูและจัดการพันธุกรรมพื้นบ้านได้ เป็นการสร้างฐานทรัพยากรอาหารของชุมชน
- ระบบคลองเดิมหรือการขุดลอกที่เหมาะสมตามที่ชาวบ้านต้องการคล้ายกับคลองธรรมชาติ ทำให้เกิดการเก็บกักน้ำ มีสัตว์น้ำ มีพืชผักในบริเวณริมคันคลอง ที่สำคัญมีน้ำที่ทำให้ชาวบ้านปลูกผักเป็นรายได้เสริมได้ ไม่ใช่ระบบน้ำที่ภาครัฐจัดการหรือมีการเก็บค่าน้ำ แต่เป็นการใช้ชีวิตเป็นตัวขับเคลื่อน เป็นวิถีชีวิตที่สร้างความหลากหลาย “ระบบชลประทานแบบชีวภาพ” หรือ “ระบบคลองแบบท้องถิ่น” เป็นระบบชลประทานที่ไม่จัดการน้ำเพียงอย่างเดียวแต่เป็นระบบที่จัดการควบคู่กับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

กรณีพลังงานทางเลือก

- ☛ เริ่มต้นจากหน่วยงานภาครัฐ คืออบต.ตำบลตาอ้อ ร่วมกับมูลนิธิพัฒนาอีสาน สำรวจการใช้พลังงานในชุมชน พบว่ามีค่าใช้จ่ายสูง จึงส่งเสริมการลดค่าใช้จ่ายและสร้างทางเลือกในการใช้พลังงานที่มีในชุมชน
- ☛ พลังงานทางเลือก คือการส่งเสริมให้ชุมชนเลือกในสิ่งที่ถูกกว่า โดยอาศัยเทคโนโลยีและวัตถุดิบ ภูมิปัญญาการพัฒนาพลังงานทางเลือกที่มีในชุมชน
 - การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพลังงานทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ เช่นเตาเผาถ่านแบบประหยัดไม้ และเกิดผลพลอยได้จากการพัฒนาเตา คือ น้ำส้มควันไม้ที่สามารถนำมาใช้ในการเกษตรได้
 - การใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนและสัมพันธ์กับระบบเกษตร เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชที่เหมาะสมข้างบ้านหรือตามหัวไร่ปลายนา
- ☛ พลังงานทางเลือกกับการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น
 - เดิมชาวบ้านใช้ไม้จากป่าในการเผาถ่านเพื่อใช้ในครัวเรือน แต่หลังจากมีการส่งเสริมพลังงานทางเลือกในชุมชนบ้านตาอ้อคณะกรรมการส่งเสริมให้ชาวบ้านลดการใช้ไม้จากป่า แต่เน้นการใช้

ไม้ที่ปลูกเองใกล้บ้านและจากหัวไร่ปลายนา ที่สำคัญหลังจากมีการพัฒนาเตาเผาถ่านให้สามารถเผาถ่านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประหยัดไม้ เนื่องจากสามารถใช้กิ่งไม้ที่ตัดแต่งกิ่งมาทำถ่านได้

- การลดการใช้ไม้ในป่า มาใช้ไม้จากใกล้บ้านและหัวไร่ปลายนา และมีการปลูกป่าเสริมในป่า ทำให้ป่าไม้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

☛ พลังงานทางเลือกกับความหลากหลายทางชีวภาพ

- พลังงานทางเลือกเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับเกษตร โดยเฉพาะระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับการปลูกพืชที่หลากหลายและการเลี้ยงสัตว์
- การสร้างพลังงานทดแทน หรือการปลูกพืชพลังงานบางชนิด เช่น สบู่ดำ ทำอย่างไรให้สัมพันธ์กับการสร้างพลังงานทางเลือกและเกี่ยวข้องกับระบบเกษตรในชุมชน

ข้อเด่นของกรณีพลังงานทางเลือก

๑. เน้นการลดการใช้พลังงาน
๒. สร้างทางเลือกในการใช้พลังงานที่เหมาะสมกับชุมชน
๓. คณะกรรมการมีความเข้มแข็งทั้งแกนนำชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อด้อย

๑. การส่งเสริมพลังงานทางเลือกยังขาดการเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นๆ ในชุมชน โดยเฉพาะประเด็นเกษตรที่เป็นแหล่งวัตถุดิบซึ่งกันและกันโดยตรง
๒. ควรมีการเก็บข้อมูลการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของพลังงานทางเลือกกับพลังงานหลักที่เคยใช้ เช่น การใช้ถ่าน กับการใช้แก๊ส

กรณีชุมชนบ้านหินลาดใน

☛ ความหมายของความหลากหลายทางชีวภาพในมุมมองของชุมชนหินลาดใน

- ความหลากหลายของธรรมชาติทั้งคน(ความหลากหลายทางชาติพันธุ์) สัตว์ ต้นไม้ การรักษาป่าเปรียบเหมือนชีวิต ป่าอยู่ได้ คนอยู่ได้ มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
- ความหลากหลายของการจัดการบนฐานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและความเชื่อ การใช้ประโยชน์ต้องมิถุระเบียบ ใช้อย่างพอเพียง “กินให้อิ่ม ห่มให้อุ่น” เหล่านี้เป็นการเตือนจิตสำนึกของคน
- ความหลากหลายทางความคิด หลากหลายทางญาติพี่น้องชุมชนที่อยู่ร่วมกันทั้งชนเผ่าและพื้นราบ ต้องมีการจัดการร่วมกัน

☛ บทบาทชุมชนกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพให้คงอยู่และยั่งยืน

- การจัดการบนฐานการเคารพผู้อาวุโสและการสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมและความเชื่อ ที่ทำให้ระบบนิเวศมีความยั่งยืน เช่น ความเชื่อในการไม่ฆ่านกหลายชนิด การไม่นำลูกจิดหรือต้นตำข้าวบ้าน แต่งงานใหม่ห้ามฆ่าหมู เสือ เมื่อมีการคลอดลูกต้องเอาสายสะดือไปผูกกับต้นไม้ที่ปลูกขึ้น ถ้าคลอด ๑๐ คนก็เพิ่มต้นไม้ ๑๐ ต้น ปกาเกอญอแบ่งป่าเป็น ๓ ป่า ป่าที่ ๑ คือป่าใหม่ คนที่เกิดมา

ต้องผูกสายสะดือกับต้นไม้ ต้องปลูกต้นไม้เป็นป่าใหม่ ป่าที่ ๒ คือป่าดิบ ซึ่งเป็นป่าธรรมชาติที่ต้องอนุรักษ์ ป่าที่ ๓ คือป่าช้า ถ้ามีคนตายจะห้ามยิงสัตว์ ห้ามตัดต้นไม้ เพราะมีความเชื่อว่ามีวิญญาณของคนตายอาจกลายเป็นสัตว์ชนิดใด ชนิดหนึ่ง ปกาเกอญอจะไม่ทำไร่หมุนเวียนใกล้บ้าน การทำไร่หมุนเวียนถ้าไม่สามารถหมุนเวียนเปรียบเสมือนสายสะดือขาด ต้นไม้ทุกชนิดในป่ามีประโยชน์หมด คนกินไม่ได้ สัตว์กินได้ มีไม้หลายชนิดที่ปกาเกอญอไม่ตัด เช่นต้นโพธิ์ ต้นไทร ไม้ที่ถอนรากล้มจะไม่ให้ปลูกบ้าน มีนิทานที่เกี่ยวกับต้นไม้เล่าสืบต่อกันมา ในสมัยโบราณมีต้นไม้ต้นที่พูดภาษาคนได้ และคนก็รู้ภาษาต้นไม้ นิทานมีว่ามีต้นไม้ต้นหนึ่งถอนรากล้มลงไป ต้นไม้ที่อยู่ข้างเขาเชื่อว่า เป็นเพราะไม่สร้างราก ถึงทำให้ล้มได้ ความเชื่อเหล่านี้ทำให้ปกาเกอญอคิดว่าต้องสร้างราก และสืบทอดให้กับลูกหลาน ที่สำคัญชาวบ้านยังมีคำอธิบายเปรียบเทียบต่อข้อสงสัยระหว่าง “ไม้หักกับไม้ไม่สร้างรากอันไหนแกว่ากัน” ไม้ล้มถอนรากถือว่าเป็นไม้ที่ไม่สร้างราก แต่ไม้ที่หักจริงๆ ไม่อยากตาย ไม่อยากล้มแต่โดนภัยธรรมชาติทำให้ล้ม ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติต่างๆ เหล่านี้คือกุศโลบายของการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรให้ยั่งยืนบนฐานความเชื่อ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

☞ ผลกระทบจากนโยบายต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

- มีนโยบายเปิดการสัมปทานป่าเพื่อตัดไม้ขาย เช่น ไม้สัก หลังจากนั้นนโยบายการปลูกป่าเชิงเดี่ยวเพิ่ม มีการตัดถนนทำให้ต้องตัดต้นไม้ สัตว์ป่าสูญหาย อาหารต่างๆ หายไป ผลกระทบที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชาวบ้านท้อแท้และมีความคิดว่าเราดูแลป่าให้อุดมสมบูรณ์ด้วยภูมิปัญญาที่ปฏิบัติกันมา แต่ป่าที่สมบูรณ์กลับตกเป็นของนายทุนที่มีกฎหมายรองรับ “คนที่อุ้มโลกมีเพียงไม่กี่คน แต่คนที่ทำลายโลกมีมากมาย” ชาวบ้านไม่สามารถเรียกร้องได้ ทำให้คนดูแลป่ามีน้อยลง
- คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับเกษตร ชาวบ้านมีคำนิยามเรื่องเกษตรของตนเองว่า “เกษตรที่ไม่ต้องปลูกแต่ได้กิน คือเกษตรธรรมชาติ” ต้นไม้ที่อยู่ในป่าทุกชนิดเป็นเกษตรไม่ว่าจะเป็นต้นก่อ ผักกูด ขาหน่อไม้ ใบค้อ หวาย ฯลฯ สามารถทำเกษตรได้ ขายได้ แต่คนที่นิยามเกษตรไม่ได้เกิดขึ้นบนฐานชุมชน แต่มองเพียงด้านเศรษฐกิจ ทำให้เข้าใจถึงคำว่าเกษตรที่เกี่ยวข้องกับป่าและคนที่อยู่กับป่าไม่เข้าใจเกษตรที่แท้จริง และมองสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นของป่าไม่เป็นเกษตร ทำให้คนรู้คุณค่าเหล่านี้น้อยลง คนทั่วไปเข้าใจว่าชาวเขาทำไร่หมุนเวียนทำลายป่า แท้จริงแล้วการทำไร่หมุนเวียนคือการรักษาป่า การทำไร่หมุนเวียนไม่ได้ทำเพื่อตนเองและครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นการทำเพื่อโลกด้วย แต่คนทั่วไปไม่เข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญจึงทำให้ไม่เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้
- การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการสร้างถนนให้การเดินทางที่สะดวกขึ้น อีกประการคือการสนับสนุนจากภาครัฐไม่ว่าจะเป็นปัจจัยการผลิต เงินทุน หรือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว การเข้าถึงง่ายขึ้นส่งผลให้การรุกรานง่ายขึ้นด้วย

☞ การจัดการของชุมชนในการดูแลจัดการป่าและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

- กองทุนชุมชน มีการแบ่งปันจากการขายผลผลิตจากป่า เช่น หน่อไม้ ลูกก่อ ขา น้ำผึ้ง ฯลฯ มาทำกองทุนเพื่อการดูแลป่า ทั้งด้านแหล่งน้ำ สัตว์ป่า แนวกันไฟ

- “บนพื้นดินเท่าเดิม แต่มนุษย์มีมากขึ้น” ชุมชนจะอยู่กับป่าอย่างยั่งยืนได้ต้องเปิดใจให้กว้างมากขึ้น มีการเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีส่วนร่วม มีน้ำใจ ถ้าการจัดการแบบนี้จะทำให้ป่าเพียงพอ แต่ปัจจุบันการจัดการป่าไปตกอยู่ที่คนใด คนหนึ่ง ทำให้ป่าไม่เพียงพอ การจัดสรรที่ดินควรเป็นโฉนดชุมชน ไม่ควรเป็นปัจเจก ถ้าเมื่อไหร่ก็ตามมีการออกเอกสารสิทธิ์ให้กับปัจเจก 80 เปอร์เซ็นต์ของที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์จะตกเป็นของนายทุนและธกส. ป่าก็จะหมดไป ชุมชนหินลาดในจึงมีความเชื่อว่าถ้าการจัดการป่าเราเปิดใจให้กว้าง บนฐานภูมิปัญญา วัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชนที่ยึดถือร่วมกัน ภูมิปัญญาเหล่านี้จะทำให้เรามีป่า มีน้ำ มีอากาศหายใจ
- “น้องลัมที่ต้องอุ้ม พี่ลัมน้องต้องอุ้ม” พระเถลิงพลขยบายความสุภายัตินี้ด้วยตัวอย่างให้เห็นว่า มีการแบ่งปันกันอย่างไรในชุมชน คือพระดีมีไรชา แต่มีพี่น้องบางคนไม่มีไรชา พระดีแบ่งปันให้พี่น้องไปเก็บหาในไร่ได้มาทำเป็นธนาคารเพื่อแบ่งปัน หรือถ้ามีพี่น้องคนไหนมีมากกว่าก็มีการสละให้คนในชุมชนที่ไม่มีให้มีขึ้นมาเท่ากัน อย่างนี้ที่เราเรียกว่าพี่อุ้มน้อง น้องอุ้มพี่ เราไม่สนับสนุนให้คนในชุมชนไปเป็นลูกจ้างให้คนรวย
- คำถามคือ เราจะอยู่อย่างนี้ได้ไปอีกปี จากสุภายัตินี้หรือแนวทางข้อปฏิบัติที่ยึดถือกันมา เช่น ของทุกอย่างในป่ากินได้ แต่อย่ากินให้สูญพันธุ์ ทรัพยากรใช้จะเป็นจะไม่มีทางหมด หรือถ้าวิถีชีวิตหายไป ทรัพยากรจะหายไปด้วย คำตอบคือ ต้องสร้างเยาวชนเพิ่มขึ้น การจัดการป่าทุกคนต้องช่วยกัน คนกะเหรี่ยงไม่นิยมขุดดินไม้ แต่นิยมปลูกลิ้นไม้ หากเปรียบเทียบกับดินไม้ที่ไม่สร้างรากก็เหมือนกับคนที่อยู่แล้วไม่มีการรักษาทรัพยากร ถ้าไม่สร้างฐานชุมชนอยู่ไม่รอด ถ้าเป็นการตอนจะไม่สร้างราก
- กฎหมายทั่วไปมีหลายมาตรา บางครั้งคนทำผิดกฎหมายแต่ก็ทำให้ถูกได้ ไม่ต้องถูกลงโทษ แต่กฎหมายของปกากะญอมี ๒ มาตรา คือผิด กับถูก กฎหมายทั่วไปจึงไม่สามารถใช้กับปกากะญอได้ สำหรับพรบ.ป่าชุมชนที่เป็นกฎหมายภายนอกเป็นสิ่งมีหรือไม่มีก็ได้ สำคัญชาวบ้านต้องดูแลป่าได้ กฎหมายเป็นกติกาแต่มีคนไม่กี่คนร่างขึ้นมา ส่วนกติกาชุมชนคือกติกาหมู่บ้านที่ชุมชนต้องปฏิบัติตาม
- การแลกเปลี่ยนที่สมดุล ในชุมชนหินลาดในมีรถขายของจากภายนอกเข้าขายสินค้าหลายอย่างทั้งเนื้อหมู ปลา ของใช้บางอย่าง มีชาวบ้านมาซื้อเพื่อนำไปใช้ แต่ที่น่าสนใจพอหลวงปริชาและหลายคนในชุมชนเล่าให้ฟังว่า รถที่มาจากคันนี้จะรับซื้อสินค้าของชาวบ้านกลับไปด้วย สินค้าที่ซื้อก็จะเป็ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากป่า เช่น ลูกก่อ ที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล ชาวบ้านที่มาซื้อสินค้าก็จะขายสินค้าไปด้วย บางครั้งจำนวนเงินที่ซื้อสินค้ามากกว่าจำนวนเงินที่ขายได้ในหมู่บ้าน ราคาที่ซื้อก็เป็นราคาที่ไม่เอาเปรียบ ชาวบ้านไม่ต้องนั่งรถไปขายข้างนอก

กรณีบ้านเปร็ดโน

☞ ความหมายของความหลากหลายทางชีวภาพที่ชาวบ้านเข้าใจ

- ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชายเลน คือพันธุ์ของพืชและสัตว์ ความหลากหลายทำให้ระบบนิเวศ เช่น ป่ามีความสมบูรณ์ แต่ระบบพันธุ์ไม้อย่างเดียวไม่ทำให้ป่าสมบูรณ์ ป่าที่อุดมสมบูรณ์ ต้องมีหลากหลายพันธุ์ไม้ เปร็ดโนมีความหลากหลายพันธุ์ไม้ประมาณ ๘ ชนิด ความหลากหลายของป่าจะทำให้เกิดความหลากหลายของสัตว์ด้วย องค์ประกอบย่อย(หรือระบบนิเวศย่อย)ในระบบนิเวศหนึ่งๆ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของพืชและสัตว์ในแหล่งที่อยู่อื่นๆ
- แหล่งน้ำธรรมชาติมีส่วนในการทำให้เกิดความหลากหลายทั้งพืชและสัตว์ ถ้าคลองที่คดเคี้ยวมีความสำคัญต่อความหลากหลายในป่าชายเลน ทำให้มีเว้งน้ำ หรือห้วงน้ำ เป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้สัตว์มีที่พอกอาศัยและมีพืชหลายชนิดที่เกิดขึ้นในนิเวศนั้นๆ
- การจัดการตามความต้องการของคน โดยเฉพาะนโยบายการจัดการจากรัฐ ซึ่งใช้องค์ความรู้จากตะวันตก ซึ่งแยกส่วน บางครั้งก็ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพท้องถิ่น เช่น การสร้างไม้ซั้งกลางในป่าชายเลน(เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของผึ้ง เป็นต้น ให้อยู่รอดได้ตลอดปี) การขุดลอกคลองให้ตรง มีระดับเดียวกัน (ไม่คดเคี้ยว มีแอ่งวัง เหมือนคลองตามธรรมชาติ ซึ่งแอ่งน้ำเหล่านี้ถือว่าเป็น hotspot ของปลาในคลองเลยทีเดียว)
- ความแตกต่างระหว่างความเข้าใจต่อความหลากหลายทางชีวภาพจากรัฐ และจากชุมชน ทำให้รูปแบบการจัดการดูแลทรัพยากรมีแนวทางที่แตกต่างกัน
- ความหลากหลายของอาชีพ สามารถทำมาหาเลี้ยงได้ตลอดปี เปลี่ยนไปตามฤดู การดำรงชีวิตเหมาะสมกับสภาพธรรมชาติ
- ความหลากหลายทางความคิด เป็นแนวโน้มที่ดีในการทำงาน
- ความหลากหลายทางอาชีพ ประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากจะทำให้เกิดอาชีพ หมุนเวียนได้ตลอดปี แล้ว ยังทำให้เราได้ชุมชนที่ดี อบอุ่น ไม่มีขโมย เพราะทุกคนมีอาชีพ

☞ นโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบทางลบต่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน

- นโยบายการศึกษาในยุคปัจจุบัน ทำให้คนอยู่ในชุมชนพึ่งตัวเองไม่ได้ ละทิ้งท้องถิ่น ส่งให้คนไปเป็นลูกน้อง-ลูกจ้างคนอื่น ดังคนคมีปัญญากลับไปนอกชุมชน คนที่ขี้ขลาด ไม่ค่อยมีปัญหาเหลืออยู่ในชุมชน เพราะคนเหล่านี้ไปไหนไม่ได้
- เสนอ...รัฐควรให้บัณฑิตที่จบเกษตร เป็นต้น เรียนจบแล้วกลับมาทำงานในชุมชน มาช่วยชุมชน เพราะมีความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมดีกว่าคนจากภายนอก
- นโยบายเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว ทำให้ชุมชนล่มสลาย รัฐรับประกันแค่ผลสำเร็จในระยะสั้น ผลในระยะยาวไม่สามารถรับประกันได้ เช่น การทำฟาร์มกุ้งเชิงเดี่ยว
- การรับมือวิกฤตการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมามีชุมชนนั้น มีอยู่แล้ว แต่การปฏิบัติที่ได้รับการสนับสนุนจากนโยบายรัฐ ยังไม่มี
- ควรให้ชุมชนเป็นเจ้าของแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยมีรัฐเข้ามาเสริม จากเดิมที่รัฐเป็นเจ้าของแผน โดยให้มีการมีส่วนร่วมของชุมชน

☞ หลักการนำเทคโนโลยีจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ร่วมกับภูมิปัญญาในชุมชน

- การตอบรับหรือการปฏิเสธนโยบายจากภายนอกที่เข้ามา ชุมชนใช้วิธีการทำวิจัยร่วมกันและหาข้อสรุปจากการทดลองและผลสรุปที่เกิดขึ้นจริง เช่น การแบ่งพื้นที่ในการทดลองสาธิตกับเว้นไว้ตามธรรมชาติและให้ธรรมชาติจัดการเอง
- มุมมองที่แตกต่างระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านในการมองความหลากหลายทางชีวภาพ ชาวบ้านมีความรู้มาจากการสั่งสมภูมิปัญญาพื้นบ้านมองแบบองค์รวม ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กัน ต้นไม้ตายก็เป็นอาหารของปู ปลาที่ตอมอาศัยสิ่งเหล่านี้เป็นอาหารและที่อยู่อาศัย แต่นักวิชาการมีมุมมองแบบตะวันตกที่มองแบบแยกส่วน ต้นไม้ตายต้องเดาออก ทางออกคือ ชาวบ้านพยายามจัดเวทีการเรียนรู้ด้วยการทบทวนวิถีชีวิตในอดีตที่ผ่านมา เพื่อเชื่อมโยงและเปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น
- ชุมชนมีแผนและมีหลักยึดในการจัดการทรัพยากรคือ การใช้อย่างสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน เพื่อตั้งรับกับปัจจัยภายนอกที่เข้ามาทั้งนโยบายรัฐหรือการพัฒนาจากทุกภาคส่วน
- ชุมชนใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการจัดการป่า แต่ต้องยึดหลักการใช้แบบสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน ที่สำคัญชุมชนยังมีข้อตกลงในชุมชนที่ควบคุมการใช้ให้เป็นไปตามแนวทางสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน มีการประเมินสถานการณ์ของทรัพยากร มีแผนการจัดการทรัพยากรของชุมชนก่อนมีการใช้
- ในกรณีที่มีผู้ละเมิด มีการลักลอบตัดไม้ หรือการสร้างความเข้าใจกับชุมชนในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทางชุมชนมีข้อตกลงในระดับหมู่บ้านที่มีการลงโทษปรับเข้าส่วนกลาง ที่สำคัญชุมชนมีการใช้กฎของสังคมลงโทษ เช่น ชุมชนมีกองทุนออมทรัพย์และให้ชาวบ้านนำไปทำอาชีพได้ คนที่ทำผิดละเมิดกติกา จะมีผลต่อการกู้เงินกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน

☞ คุณค่าความสำเร็จของบ้านแปดใน

- มีการรวมกลุ่ม ที่เข้มแข็ง ช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม และการจัดการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต
- มีแผนของชุมชนเอง สำหรับการจัดการทรัพยากร(?)ในทางปฏิบัติที่ชัดเจน มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการบังคับใช้กฎหมายร่วมกับกฎข้อบังคับของชุมชน ไปพร้อมๆกฎขององค์กรในชุมชน เช่น การกู้ยืมเงินจากกองทุน/กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของหมู่บ้าน
- ขยายเครือข่ายรอบๆหมู่บ้าน พยายามตั้งกฎเกณฑ์ในการใช้ทรัพยากรประเภทเดียวกันให้เหมือนกัน

☞ แปดในกับความยั่งยืนในระยะยาว

- มีกองทุนสวัสดิการที่มาดูแลป่า มีการสืบทอดกับเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการร่วมกัน มีกฎกติกาในการปฏิบัติร่วมกัน มีบทลงโทษที่เป็นข้อตกลงร่วมและการลงโทษทางสังคม
- มีการรอบคอบที่ชัดเจนในการตั้งรับกับปัจจัยภายนอกทั้งนโยบายและเทคโนโลยีที่เข้ามาโดยการใช้องค์ความรู้เป็นตัวสร้างการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปสู่คำตอบที่ต้องการ